

การพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

The Development of Administrative Strategies for Elementary School Using the Sufficiency Economy

Philosophy under the Khonkaen Primary Educational Service Area Office 4

วิลาวรรณ เรืองหิรัญเดชะกุล*

ดร.ไพโรจน์ พรหมมีเนตร**

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ คือ เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 2) เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 มีขั้นตอนการวิจัยทั้งหมด 5 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพการบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยแบบสอบถาม ระยะที่ 3 ยกร่างกลยุทธ์การบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติผลงานที่เป็นเลิศ (Best Practices) ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ ระยะที่ 4 ตรวจสอบยืนยันร่างการพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้วิธีประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และระยะที่ 5 สรุป และรายงานผลการวิจัย ผลการวิจัย พบว่า

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

1.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รองลงมา คือ ด้านหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการและการวางแผนและด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านพัฒนาบุคลากรและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

1.2 ผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบริหารจัดการและการวางแผน รองลงมา คือ ด้านพัฒนาบุคลากรและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนและด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2. ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 พบว่า ด้านการบริหารจัดการและการวางแผน มี 5 องค์ประกอบ ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน มี 5 องค์ประกอบ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

คำสำคัญ : การพัฒนากลยุทธ์, การบริหาร, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

* นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

** นักวิชาการอิสระ

มี 5 องค์ประกอบ และด้านพัฒนาบุคลากรและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มี 6 องค์ประกอบ โดยทั้ง 4 ด้าน มีกลยุทธ์ในการปฏิบัติงานตามหลักวงจรการทำงานของเดมิ่ง (Deming Cycle) คือ ขั้นตอนการวางแผนการทำงาน (Plan=P) ขั้นตอนการปฏิบัติการ (Do=D) ขั้นตอนการตรวจสอบการทำงาน (Check=C) และขั้นตอนการปรับปรุงแก้ไขการทำงาน (Act=A)

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the actual and the desired condition in the of educational institutions administration using the sufficiency economy philosophy under the Khonkaen primary educational service area office 4 and 2) to develop an administration strategies for the primary school using the sufficiency economy philosophy under the Khonkaen primary educational service area office 4. The research was conducted in 5 steps : 1) To construct researches concepts framework 2) To study an administration condition of the sufficiency economy philosophy by using 5-level rating scale questionnaires 3) drafting an administration strategies according to the philosophy of sufficiency economy 4) A focus group discussion of 10 experts to scrutinize and advise improvement of the model which has been developed and 5) Conclusion and submission of report.

The findings of the current conditions and desirable conditions of school management based on the philosophy of sufficiency economy under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4

1.1 On the whole, the current conditions of school management based on the philosophy of sufficiency economy under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4 seemed to be at the moderate level. When each side was considered, it was found that the highest mean score seemed to be the side of student development activities. Moreover, the inferior mean scores seemed to be the side of curriculum and learning management, and management and planning. The lowest mean scores seemed to be the side of human resource development, and knowledge sharing.

1.2 On the whole, the desirable conditions of school management based on the philosophy of sufficiency economy under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4 seemed to be at the high level. When each side was considered, it was found that the highest mean score seemed to be the side of management and planning. Moreover, the inferior mean scores seemed to be the side of human resource development and knowledge sharing, and curriculum and learning management. The lowest mean score seemed to be the side of student development activities.

2. An administration strategies developed for the schools using sufficiency economy sufficiency economy under Khonkaen primary educational service area office 4 consists of 4 aspects as follows

1) administration and planning with 5 components 2) curriculum and instruction management with 5 components 3) activities for learner development with 5 components 4) personnel development and learning exchanges with 6 components. All of 4 aspects conducted in strategies of Deming's cycle as follows : 1) Plan =P, 2) Do =D, 3) Check=C and 4) Act =A

Key words : Development of Strategies, Administrative, Sufficiency Economy Philosophy

ภูมิหลัง

เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นปรัชญาหรือแนวปฏิบัติ (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2550) หรือ แนวทางการดำเนินชีวิต และวิถีปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พลกรักรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจในปี 2540 (สรรเสริญ วงศ์ชูม, 2546) ซึ่งมีนัยปรากฏเป็นครั้งแรกในพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในปี พ.ศ. 2517 ที่พระองค์ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาบนหลักแนวคิดการพึ่งตนเอง เพื่อให้เกิดความพอมีพอกินพอใช้ของคนส่วนใหญ่ และทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ที่ถูกต้องตามหลักวิชา และการมีคุณธรรมเป็นกรอบในการปฏิบัติและการดำรงชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550) เป้าหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นต้องการให้ทุกคนไม่ว่าจะเป็นบุคคล องค์กร ทั้งภาครัฐหรือภาคเอกชน มีแนวทาง การดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทุกๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นการใช้ชีวิต ดำเนินธุรกิจ ปรับตัว หรือพัฒนาให้เป็นไปโดยยึดหลักของทางสายกลางไม่มากเกินไปไม่น้อยไป เพื่อให้สอดคล้องกับสังคมที่เป็นอยู่เรื่อยไปจนถึงสังคมโลก (จุฬา เทียนไทย, 2550) และได้ทรงมีพระราชดำรัสอีกครั้งเมื่อประเทศไทยประสบกับภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจและการเงินในปี พ.ศ. 2540 ที่ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการพัฒนาประเทศอย่างกว้างขวาง ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่คำนึงถึงระดับความเหมาะสมกับศักยภาพของประเทศ และเป็นปัญหาที่สะสมไว้ อีกทั้งไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ทำให้เห็นว่าวิกฤติที่ผ่านมาเป็นบทเรียนของการพัฒนาที่ไม่สมดุลและไม่มีเสถียรภาพ นอกจากนั้นแล้วสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวางไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ มีปัญหาเกิดขึ้นมากมายหลายด้านทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม เมื่อเกิดปัญหาต่างๆ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังกล่าวจึงได้รับความสนใจจากประชาชน เมื่อพระองค์ทรงเน้นย้ำว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้ไทยรอดพ้นจากวิกฤติ สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีสาระสำคัญ ประกอบด้วย 1) การที่ทุกคนคิด พูด ทำด้วยความเมตตา มุ่งดีมุ่งเจริญ ต่อกายต่อใจต่อกัน 2) การที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกันประสานงานประสานประโยชน์กัน ให้งานที่ทำสำเร็จผลทั้งแก่ผู้อื่นและแก่ประเทศชาติ 3) การที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนสุจริตในกฎกติกาและในระเบียบแบบแผนโดยเท่าเทียมเสมอกัน และ 4) การที่ต่างคนต่างพยายามทำความคิดความเห็นของตนให้ถูกต้องเที่ยงตรงและมั่นคงอยู่ในเหตุในผล หากความคิดจิตใจและการประพฤติปฏิบัติที่ลงรอยเดียวกันในทางที่ดีที่เจริญนี้ยังมีพร้อมมูล ในกาย ในใจ คนไทยก็มั่นใจว่าประเทศไทยจะดำรงมั่นคงอยู่ไปได้

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (วรนนท์ บุญนาค และคณะ, 2552)

กฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาตรา 83 ได้กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องประยุกต์การจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, พ.ศ. 2550) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ฉบับที่ 10 ก็มีนโยบายให้บุคคลทุกระดับชั้น ต้องนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิตให้มั่นคงยั่งยืนตลอดไป เพื่อความ อุดมของสังคมไทยทุกระดับ โดยเฉพาะจากหนังสือการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ได้กล่าวไว้ใน พระราชกรณียกิจ ด้านการศึกษาว่า เพื่อการพัฒนาการจัดการศึกษาซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติดีและคุณธรรมของบุคคล สังคมและบ้านเมืองใดให้การศึกษที่ดีแก่เยาวชนได้อย่างครบถ้วน ล้วนพอเหมาะกันทุกๆ ด้านสังคมและบ้านเมืองนั้นก็จะมีพลเมืองที่มีคุณภาพ สามารถดำรงรักษาความเจริญมั่นคงของประเทศชาติไว้และพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้โดยตลอด ยิ่งไปกว่านั้นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดจุดมุ่งหมาย และหลักการการจัดการศึกษาดังที่ระบุไว้ใน หมวด 1 มาตรา 6 ว่าด้วยการจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษาโดยทั่วไปที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ เป็นคนดี เป็นคนเก่ง และคนมีความสุข (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, พ.ศ. 2542)

การพัฒนาคนให้มีหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงพัฒนาการศึกษา การพัฒนาการศึกษาต้องการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข ท่ามกลางสภาพสังคมปัจจุบันนับเป็นสิ่งยากยิ่ง โดยเฉพาะในยุคที่สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา วัฒนธรรม และประเพณี ซึ่งส่งผลโดยตรงและโดยอ้อมต่อการดำรงชีวิตของคน ทุกเพศ ทุกช่วงวัยของชีวิต การแพร่ระบาดของสารเสพติด การก่ออาชญากรรม การทำแท้ง การฆ่าตัวตาย ซึ่งล้วนแต่เป็นปัญหาเรื้อรัง ซึ่งคนเหล่านี้ล้วนเป็นผู้ขาดคุณธรรม (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, พ.ศ. 2542) จากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินั้นพื้นฐาน (O-NET) ต่ำกว่าครึ่งทุกรายวิชา นักเรียนยังไม่มีความรู้ ไม่ฝึกคิดวิเคราะห์ ครูขาดประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อีกทั้งยังมีการนำมาใช้ในการพัฒนาการศึกษาแต่ยังขาดเพียงการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมเท่านั้นเอง (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2550) นอกจากนี้การจัดการศึกษาในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน พบว่า มีสถานศึกษาแกนนำการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งกำลังขยายไปสู่สถานศึกษานำร่องและเครือข่ายการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่า การจัดการศึกษาของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาเรื่อง การดำเนินงานของโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำรินั้น ซึ่งการจัดการศึกษาของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานดังกล่าวมาแล้วข้างต้นแสดงให้เห็นว่ามีสถานศึกษาที่จัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้วจึงจำเป็นต้องทราบผลการดำเนินงานและความก้าวหน้าของการปฏิบัติ ซึ่งการที่จะทราบว่าการจัดการศึกษาของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ได้เห็นปัญหาของครอบครัว ชุมชนนักเรียนในระดับช่วงชั้นต่างๆ ที่มีปัญหาในการเรียนมาก จึงมีความตระหนัก พยายามแก้ปัญหาเยาวชน ชุมชน และนักเรียน โดยได้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยจัดทำรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 และได้จัดทำโครงการโรงเรียนแกนนำขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาในโรงเรียนแกนนำ 36 โรงเรียนในปีการศึกษา 2556 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4, 2556) จากสภาพการณ์ดังกล่าวดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยได้เห็นปัญหาของโรงเรียนต่างๆ ในการบริหารจัดการการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับการศึกษาชั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะกลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงได้ทำการวิจัย เพื่อที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียน ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ต่อไป

คำถามการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 มีสภาพเป็นอย่างไร
2. กลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ควรประกอบด้วยอะไรบ้าง และมีลักษณะเป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) คือ วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็น 5 ระยะ ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษากับโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นโรงเรียนแกนนำการใช้เศรษฐกิจพอเพียง ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 จำนวน 36 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูวิชาการ โรงเรียน ครูผู้สอน จำนวน 523 คน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 360 คน รวมประชากรทั้งสิ้น จำนวน 955 คน

กลุ่มตัวอย่างกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นโรงเรียนแกนนำการใช้เศรษฐกิจพอเพียงในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยการใช้ตารางของ Krejcie and Morgan ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหาร ครูวิชาการ ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวนทั้งหมด 274 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบสอบถาม ใช้สอบถามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อประมวลหากกลยุทธ์ในการบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา ที่เป็นเลิศ (Best Practices)
3. แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ใช้เก็บข้อมูลในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อย้อนกลยุทธ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เก็บข้อมูลภาคสนามโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง ได้แบบสอบถามมาครบตามจำนวน
2. สัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมายโดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ในสถานศึกษาในด้านการบริหารจัดการโรงเรียนที่เป็นเลิศ (Best Practices)
3. เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) ค่าเฉลี่ย 2) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3) วิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (PNI Modified)
- 4) การวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. ผลศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รองลงมา คือ ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการและการวางแผน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านพัฒนาบุคลากรและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
2. ผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 พบว่า สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับ

มาก ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบริหารจัดการและการวางแผนรองลงมา คือด้านพัฒนาบุคลากรและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ผลการศึกษาความต้องการจำเป็น ((PNI Modified) พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุดได้แก่ ด้านพัฒนาบุคลากรและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รองลงมาด้านการบริหารจัดการและการวางแผน และมีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุดคือด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ดังปรากฏในตาราง 1

ตาราง 1 แสดงความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

การบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง	ค่าเฉลี่ย ของสภาพที่ พึงประสงค์ (I)	ค่าเฉลี่ย ของ สภาพ ปัจจุบัน (D)	I-D	I-D/D	ลำดับ
1. ด้านการบริหารจัดการและการวางแผน	4.48	3.46	1.02	0.29	2
2. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน	4.09	3.72	0.37	0.10	3
3. ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	4.08	3.90	0.18	0.05	4
4. ด้านพัฒนาบุคลากรและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้	4.13	2.68	1.45	0.54	1
รวม	4.20	3.44	0.76	0.22	-

3. ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยใช้กระบวนการของวงจรคุณภาพ พบว่า

3.1 ขั้นการวางแผนการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่โรงเรียน (Plan=P) การวางแผนการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่โรงเรียน ได้แก่จัดทำแผนการบริหารจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ระยะ 3 ปี จัดทำแผนงาน/โครงการไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษาโดยมีฝ่ายงานวิชาการเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ จัดประชุมวางแผนการบริหารจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษาสภาพปัญหาความต้องการจัดทำปฏิทินการดำเนินงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จัดทำคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จัดทำคู่มือการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน และมีการกำกับติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

3.2 ขั้นการปฏิบัติการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่โรงเรียน (Do =D) พบว่า สถานศึกษาปฏิบัติงานตามแผนที่ได้กำหนดไว้ โดยมีขั้นตอน และวิธีการทำงานที่ดีที่สุดนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์และได้ผลสูงสุด ควรมีการเก็บข้อมูลที่สำคัญ เพื่อเป็นประโยชน์ในการทำงาน จัดประชุมเชิงปฏิบัติการให้ครูวิชาการ ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษา ให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษาดูงานโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปฏิบัติการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามปฏิทินงาน คณะกรรมการ กำกับ ติดตาม การปฏิบัติงานตามโครงการ และกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล รายกลุ่ม และคณะกรรมการนิเทศติดตาม

3.3 ขั้นการตรวจสอบการทำงาน (Check=C) พบว่า ควรใช้เครื่องมือช่วยในการตรวจสอบ เช่น แบบสอบถามความพึงพอใจ แบบสำรวจรายการ โดยมีการเปรียบเทียบ ผลการปฏิบัติงานโดยพิจารณาหลายองค์ประกอบได้แก่ ระยะเวลาตามช่วงเวลาที่กำหนด คุณภาพงานที่เกิดขึ้น วิธีการการปฏิบัติงาน งบประมาณที่ใช้ ซึ่งการตรวจสอบการทำงาน มีการจัดบันทึก ไว้เป็นหลักฐาน เช่น สมุดบันทึกการปฏิบัติงาน เอกสารการตรวจสอบผลการทำงาน เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไขการทำงานในครั้งต่อไป

3.4 ขั้นการปรับปรุงแก้ไขการทำงาน (Act=A) พบว่า ขั้นตอนใดที่มีผลการปฏิบัติงานคืออยู่แล้วก็ควรมีวิธีการพัฒนาผลการทำงานให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป เพื่อให้งานนั้นเกิดประสิทธิภาพที่ดีกว่าเดิม และเมื่อพบว่าขั้นตอนใดมีปัญหาหรือข้อบกพร่องเกิดขึ้นที่ขั้นตอนใดควรมีการวางแผนใหม่ (Plan) โดยอาจจะปรับปรุงจากแผนการทำงานเดิม เพื่อให้ได้งานที่ดีขึ้น และมีการพัฒนาต่อเนื่อง ซึ่งเป็นไปตามหลักวงจรการทำงานของเดมมิง (Deming Cycle) คือ มีการวางแผน ปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ ตรวจสอบการทำงาน และปรับปรุงแก้ไขการทำงานให้ดีขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยมุ่งให้ ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพอย่างรอบด้านเป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกายความรู้คุณธรรมมี จิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก มีความรู้ และทักษะพื้นฐานรวมทั้งเจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิตความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับสภาพพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2548) ที่กล่าวว่า การปรับเปลี่ยนจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพคนในสังคมไทยให้มีคุณธรรมและมีความรอบรู้อย่างเท่าทันให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายสติปัญญา อารมณ์และสังคม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่ สังคมฐานความรู้ ได้ อย่างมั่นคงแนวการพัฒนาคนดังกล่าวมุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่เต็มใจมีจิตสาธารณะพร้อมทั้งมีสมรรถนะทักษะและ ความรู้ พื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน และสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2550) ที่กล่าวว่าในการพัฒนาเยาวชนของชาติ เข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมผู้ เรียนมีคุณธรรมรักความเป็นไทยให้ มีทักษะการคิดวิเคราะห์ และคิดสร้างสรรค์มีทักษะด้านเทคโนโลยีสามารถทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ

2. ผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบริหารจัดการและการวางแผน แสดงให้เห็นว่า การบริหารจัดการและการวางแผน เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาในทุกๆระดับ เป็นเรื่องสำหรับผู้บริหาร คณะครู สังคม และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกระดับจะต้องให้ความร่วมมือกัน ให้ บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล สอดคล้องกับ ชีระ รุญเจริญ (2550) ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษามีความจำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ จึงจะทำให้การบริหารและการจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จและเป็นไปตามแนวทางที่พึงประสงค์ ในการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติจะประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องอาศัยองค์การปฏิบัติคือ สถานศึกษา ซึ่งหมายถึงการปฏิบัติภารกิจของผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาได้เป็นอย่างดีและผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ทำการปฏิรูปที่มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545) ที่กล่าวไว้ว่า การบริหาร

สถานศึกษาเป็นกระบวนการการดำเนินงานในกิจกรรมด้านต่างๆ ของสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู อาจารย์ และองค์คณะบุคคลฝ่ายต่างๆ ของชุมชนในท้องถิ่น เพื่อร่วมกันวางแผนการจัดการศึกษาภายในสถานศึกษา อย่างเป็นระบบ ตามมาตรฐานและคุณภาพให้แก่เยาวชนในอันที่จะทำให้เกิดการพัฒนาในทุกๆ ด้าน อย่างมี ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

3. ผลการพัฒนาแบบการบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 พบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักวงจรการทำงานของเดมिंग (Deming Cycle) คือ มีการวางแผน ปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ ตรวจสอบการทำงาน และปรับปรุงแก้ไขการทำงาน ให้ดีขึ้นก็จะมาทำการวางแผนใหม่ นำไปปฏิบัติ ตรวจสอบ จะทำให้งานนั้นดีขึ้นซึ่งจะทำให้ช่วยประหยัดงบประมาณ ลดเวลาในการทำงาน และเพิ่มคุณภาพในการปฏิบัติงานที่ดีขึ้น และเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจที่ดีให้กับบุคลากร สอดคล้องกับ ธนธรรม มีทอง (2552) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านร่องแซง ผลการศึกษา พบว่า โรงเรียนมีการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาให้ทันต่อสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคม และสิ่งแวดล้อม 2) มีการวางแผนการใช้งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรมาอย่างฉลาด รอบคอบ คุ่มค่า มีกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบด้วยความโปร่งใสสามารถตรวจสอบ ได้ 3) มีการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องโดยการให้ความรู้ ประชุม อบรม สัมมนาเพื่อพัฒนาวิชาชีพ ครูอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และ 4) มีการวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานโดยการจัดการ เชิงกลยุทธ์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล รอบคอบ มีการประสาน งานกับเครือข่ายหรือองค์กร นอกจากนั้น ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุรินทร์ ภูสิงห์ (2552) ผลการวิจัยพบว่า การจัดการศึกษาโดยบูรณาการปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี ประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย การวางแผน การดำเนินการ ตัวชี้วัดความสำเร็จ การนำรูปแบบไปใช้ และเงื่อนไขความสำเร็จ การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การจัดกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา การจัด บรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง การนิเทศ ติดตาม ประเมินผลและรายงานผลการปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่าด้านการบริหารจัดการและการวางแผนมีสภาพที่พึงประสงค์สูงสุด ดังนั้น หน่วยงานต้นสังกัดที่เกี่ยวข้องควรมีกระบวนการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนครูผู้สอน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยการจัดประชุม สัมมนา และศึกษาดูงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้สูงขึ้น

1.2 ควรส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิด เป็นรูปธรรมมากที่สุด โดยการนิเทศ กำกับ ติดตาม เพื่อให้โรงเรียนทุกแห่งสามารถบริหารจัดการบรรลุวัตถุประสงค์ ตามเป้าหมายที่กำหนด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการนำกลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ไปใช้ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่อยู่ตามภูมิภาคต่างๆ ทั้งนี้เพื่อ พัฒนาเป็นรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของแต่ละภูมิภาคและพัฒนา เป็นรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียน

2.2 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละสังกัดเพื่อให้ทราบเกี่ยวกับตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการบริหารจัดการโรงเรียน

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). *คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล*. กรุงเทพฯ:องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ : บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.
- จุฑา เทียนไทย. (2550). *การจัดการมุมมองนักบริหาร*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: แมคกรอ-ฮิล.
- เจริญ ภูวิจิตร. (2550). ปัญหาหนี้สินของข้าราชการครูกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา*, 27(1), 31 – 34.
- ฉัตรธรรม มีทอง. (2552). *การบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง:กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านร่องแซง*. รายงานการศึกษาอิสระ ศษ.ม. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธีระ รุญเจริญ. (2550). *รายงานวิจัยสภาพและปัญหาการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย*. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา เรื่อง การกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา: บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. 8-9 กุมภาพันธ์ 2545 : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- วรรณท์ บุนนาค และคณะ. (2552). *สร้างสำนึกเศรษฐกิจพอเพียงให้อยู่ในหัวคนไทย*. เอกสารประกอบการเสวนาวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 30 ปี RDI มหาวิทยาลัยขอนแก่น. วันที่ 29 เมษายน 2552 ห้องประชุมชั้น 9 ตึกเพียงวิจิตร คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สภาร่างรัฐธรรมนูญ. (2550). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สมหวัง พิริยานุวัฒน์. (2550). *โรงเรียนกับการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. เดลินิวส์, หน้า 6.
- สรรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม. (2546). *เศรษฐกิจพอเพียง : พื้นฐานสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน*. นนทบุรี: พชรรุ่งการพิมพ์.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4. (2556). *แผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา 2556* ขอนแก่น. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4.
- สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ. (2550). *แนวทางการบริหารการศึกษาเพื่อประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท..
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2548). *การบริหารจัดการในการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ*. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ.
- สุรินทร์ ภูสิงห์. (2552). *การพัฒนาารูปแบบการจัดการศึกษาโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุบลราชธานี*. กศ.ด. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.